

С ТИТОМ СМО ПРОШЛИ НАЈСУДБОНОСНИЈЕ ДАНЕ У БОРБИ ЗА СОЦИЈАЛНО И НАЦИОНАЛНО ОСЛОБОЂЕЊЕ

*(Опроштајни говор Стевана Дороњског, председника Предсједништва ЦК СКЈ, над Титовим одром пред зградом Савезне скупштине 8. маја 1980)**

Драги друже Тито,

Окупљали смо се ми, комунисти Југославије, у разним околностима које нам је наметало време и историја у ситуацијама суровим и драматичним. Имали смо и часове радости и победа.

Састајали смо се деценијама под Титовим руководством, ради договора о редовним, или судбинским питањима наше земље. Овога пута, на жалост, састали смо се у тужном поводу да искажемо своје поштовање и захвалност човеку који је толико много учинио и значио за нашу Партију и наш народ. За све то дуго и драматично време од шест пуних деценија у нашој Партији деловао је одлучан и храбар, високо моралан човек, борац и руководилац, који је генерације и генерације надањивао својим примером до последње искре свога живота — друг Тито.

Комунистичка партија Југославије је баш у том периоду заузела своје место у историји. С Титом смо прошли најсудбоносније дане у борби за социјално и национално ослобођење. Учинили смо дела каквих је мало у историји и којима свет одаје признање.

Друг Тито је обликовао платформу и програм југословенске револуције. Много више од тога, он је тај програм и остварио, налазећи се на челу једне храбре и полетне организације југословенских комуниста која је била увек спремна и на највеће жртве.

* Текст говора је из публикације *Било је часно живјети с Титом*, Загреб 1980, 299—302.

Није лако оцртати Титову личност, његов изузетно садржајни и дуги борбени век, који се идеално изједначава са историјом југословенске револуционарне борбе за последњих шест деценија.

Говорећи једном приликом о свом животу, друг Тито је рекао да он није био лак, али да га је живео радосно, да, у целини узев, не би ни сад други изабрао.

Јосип Броз, седмо дете својих родитеља, родио се у малом загорском месту Кумровцу, у крају где су пре пет векова кметови и сељаци храбро јуришали под вођством Матије Гупца за „општу слободу и сталешку једнакост, опште плаћање пореза и општу обавезу за одбрану домовине.“ И друг Тито је водио народ у борбу за „општу слободу и сталешку једнакост“, за одбрану домовине. Гупца су непријатељи погубили, стављајући му усвијану круну на главу. Нема ни броја колико је непријатеља уцењивало и тражило Титову главу и намењивало му губилнице. Као и његов земљак Матија Губец, и Тито је рођењем смештен на гладни тас сељачког сина, потоњег металског радника, на тас обесправљених и голоруких, на тас неравноправан у односу на онај који је на истој ваги живота носио домаће властодришце. За разлику од свог трагичног земљака Матије који није успео да се отме недаћама сиромаштва и неукости, Тито није упознао за свога живота поразе. Не зато што их није било или могло бити, него зато што их није признавао! Док год је човек жив — уче нас он и његово дело — постоји и нада у могућност изласка из невоља.

Пре 70 година добио је радничку књижицу и чланску карту Социјалистичке партије. Једва је имао 21 годину када је због антиратне пропаганде ухапшен и одлежао неко време у Петроварадинској тврђави, у чијим је влажним и тамним ћелијама и будан сневао о знаним му поворкама које се невољно ваљају под пламтећим стеговима.

Своје младалачке снове Тито је револуционарним делом изборио и оживотворио. Учесник је октобарске револуције, иницијатор и организатор многих борбених радничких акција у земљи, родоначелник борбе против фракције а за јединство Партије, храбар у свим биткама, увек усправан и уздигнутог чела.

Његово држање пред полицијом и на суду у Загребу 1928. године, када је рекао: „Не осјећам се кривим... јер не сматрам овај суд компетентним, за мене је компетентан само суд Партије...“, надањивало је храброшћу многобројне генерације до данашњег дана. Ни извештач грађанског листа који је пратио то суђење, импресиониран држањем друга Тита, није могао а да не призна: „Његово лице има нешто од оних физиономија које подсећају на челик“. Осуђен на пет година робије, друг Тито је у затвору био револуционар и активиста — учио, преводио, организовао, штрајковао, друговао, храбрио.

Нашавши се у Москви почетком тридесетих година као представник Комунистичке партије Југославије, Тито је предавао на

Међународној лењинској школи за кадрове страних земаља. Остаје неиспитано како, када и где се он могао спремити за овакве и још комплексније задатке када је његов живот увек био само борба, дужност, брига и жртва. Колико је само илегалних имена морао променити, колико легитимација и пасоша, колико места легалног и илегалног боравка, колико је потерница и уцена за њим покренуто!

У својој 45. години, после 27 година борбе у радничком револуционарном покрету, Јосип Броз се нашао на најодговорнијим задацима у свом животу. Стао је на чело Комунистичке партије Југославије 1937. године, у судбоносним данима, уочи другог светског рата. До тада је неефикасност нашег радничког и комунистичког покрета, упркос субјективној храбрости и оданости револуцији њених кадрова, довела до кризе његове идеолошке базе, стратегије и политике. Од тада је, пуне четири деценије, у нашем покрету долазила до изражаја Титова снажна воља, јасна мисао, одлучан и храбар став у свим преломним тренуцима и одлукама.

Друг Тито је тесно сарађивао са највећим личностима револуционарног покрета у Трећој интернационали: Пиком, Тољатијем, Димитровом, Куусиненом и другима. Било је то судбоносно време, време латентне кризе у радничком и комунистичком покрету, кризе коју је потхрањивао бирократски догматизам и склеротизирао револуционарни полет, сапињао револуционарни занос. У то време антифашизам је представљао не само мобилизаторски фактор да људски род преживи већ и путоказ у друштво, демократскије и праведније односе међу људима.

Сви смо имали прилике да упознамо дубоки смисао који је друг Тито имао за реалан живот и тачно осећање мере. Одувек се супротстављао рецептима и догмама, али је као нико умео да у општем сагледа појединачно, као и оно најиндивидуалније у колективном. Та моћ друга Тита није била нешто научено, сам је он био један од тих пролетера, експлоатисаних и поробљених, прогањаних и осуђиваних. Његово визионарство је и произлазило у ствари из животног му искуства, из способности да живот увек гледа максимално отворених очију и будних чула. Бројне стратешке одлуке од преломног значаја за нашу револуцију носиле су увек утиснут у себи печат његовог умећа да реално и далековидо сагледа појаве, мисли о њима и доноси закључке на основу својих животних сазнања, али и на основу способности да повеже у органску целину и врло удаљене елементе истордних тенденција и кретања. То указује, дакако, и на, невидјену у нас, снагу његове личности.

Борбу против фракција у Партији започео је 1928. године у Загребу. И тек кад је дошао на чело Партије, пошло му је за руком да је оконча. Он није вршио никакве прогоне фракционаша. Он је пред све комунисте поставио јасне циљеве и задатке. Јединство акције је постало њихова последица. Захваљујући тако

постигнутом јединству, Комунистичка партија Југославије је и могла успешно проћи кроз све олује времена и окршаје.

Изузетно важна и далековида је била оријентација друга Тита да се у Партију примају људи који уживају поверење средине где живе и раде, они који уживају углед поштених и борбених људи. Такви људи су и постајали чланови Партије. Они су имали утицаја на људе око себе захваљујући својој борбености, а нарочито свом личној животу. Њихов високи морал и свест речито показује чињеница да је од 12.000 чланова, колико је Комунистичка партија имала уочи рата, 9.000 погинуло у народно-ослободилачкој борби. То је комунисте у очима маса учинило људима достојним поверења.

Закључујући Пету земаљску конференцију, уочи напада Хитлерове Немачке и фашистичке Италије на Југославију, усред најдубље илегалности, Тито је рекао: „Другови, пред нама су одлучујући дани. Напријед сада у коначну борбу. Идућу конференцију морамо одржати у ослобођеној земљи и од туђина и од капиталиста“. Тита није збунила тама претећег фашизма, нити га је импресионирала сила његовог оружја.

Када је наша земља била прегажена, издана, раскомадана, када су по њој врвели окупатори, квислинзи и петоколониши, руководство Партије, на чијем је челу био друг Тито, хладнокрвно је донело одлуку о подизању свеопштег устанка, о непрестаним борбама као начину омасовљења устанка и његовог прерастања у ратног чиниоца с којим морају рачунати и непријатељи и савезници.

Било је то више него храброст и више него визионарство!

Комунистичка партија Југославије је била једина која се изјашњавала за јединство Југославије и која је развила борбу у свим земљама Југославије.

Данас се тек може видети од каквог је далекосежног значаја била одлука да се свуда на ослобођеној територији, уместо старих органа власти, стварају нови — народноослободилачки одбори, од каквог су историјског значаја биле одлуке АВНОЈ-а, у Јајцу 1943. године, о стварању једног представништва свих народа и народности Југославије, као и Националног комитета Југославије.

Национално питање за друга Тита било је централно питање револуционарне борбе и јединства Југославије. Истицао је да свака нација треба да преузме одговорност за своју судбину, а Комунистичка партија треба да буде авангарда и да настоји да постане основна снага нације, да подстиче на сарадњу и везе са другим народима и народностима.

У овој, за Југославију судбоносној оријентацији, налази се и клица основа и принципа сарадње наше земље са другим народима и државама, принципа самосталности и немешања у ствари других, што је актуелно и за односе међу социјалистичким земљама и комунистичким партијама.

Титу и нашој Партији било је јасно да не може бити масовне борбе, ако масе нису свесне да се боре и за бољи и праведнији живот. И то упркос постојећој тези у међународном комунистичком покрету да се антифашистичка борба не сме везивати са социјалном револуцијом. То је било фундаментално питање нашег револуционарног антифашистичког ратовања. Отуда смо могли кренути већ с почетка на општенародни устанак, а не на диверзије, отуда нисмо морали чекати да будемо ослобођени од других.

При томе је наша револуција била свесна својих међународних обавеза, како оних интернационалистичких тако и оних ширих, које су се тицале заједничке борбе против фашизма уопште. Она је везивала за све време рата тридесетак наци-фашистичких и других окупаторских и квислинских дивизија — три пута више него што је било на афричком фронту.

Година 1948. била је исто тако једна од преломних у историји нашег покрета под руководством друга Тита. Поставило се овог пута питање односа међу социјалистичким земљама и комунистичким партијама, питање независности, равноправности, поштовања, суверености и самосталног пута у развој социјализма. Тито се ни тада није приклонио, ни покорио. Он је веровао у револуционарну истину и у правду. Није правио уступке у питањима тако значајним за судбину наше земље, па и за будућност међународног комунистичког покрета.

Из хуманог карактера наше револуције, њене масовности, из искуства народноослободилачких одбора, из вере у снагу маса, родило се, пре три деценије, наше самоуправљање. Друг Тито је обележио почетак историјског пута евоцирајући и чинећи праксом чувену Марксову парољу: „Фабрике радницима“. То је огромно допринело чврстини наше вишенационалне заједнице и обезбедило демократску и хуманистичку садржину социјализма.

Друг Тито је знао да у тешким временима која су прошла, али и за времена која су на видiku, Партији није, ради јединства револуционарне акције, довољна само дисциплина. Потребно јој је и оживотворење максимално могуће демократичности, као и поштовање партијског јавног мњења од стране форума. Није случајно друг Тито, будући увек за чврсту дисциплину, био истовремено против „сечења глава“ људима који у свом раду чине извесне грешке. Тај принцип другарства и поверења, хуманистичког односа према човеку, остаје као наше драгоцено наслеђе.

Бићу социјалистичке Југославије туђе је везивање за било који блок. То је Тито јасно видео и дубоко је веровао да већ само постојање блокова повећава угроженост света. Због тога је и ступио у историјску акцију, као један од оснивача несврстаног покрета. У истом духу друг Тито је истицао нужност равноправних односа међу комунистичким партијама и социјалистичким земљама.

Зато је друг Тито симбол не само за нас већ и у широким светским размерама: симбол хуманог социјализма, слободне мисли,

стваралаштва, борбе за правду, за братство и јединство, за равноправне односе, за свет без рата.

Друг Тито остаје у нашим осећањима и у историји непоновљив пример.

Тито физички одлази из наше средине. Из наших редова одлази револуционар и ратник, радник и државник, Врховни командант и Председник, човек који је оличавао нашу смелост и нашу борбу, нашу вољу и наше тежње, наш мир и нашу слободу, друг наш вољени — Тито.

Неће више бити оног гласа који је тако често говорио у наше име. Који је у тежким тренуцима подизао нашу борбеност и морал, снажио наша уверења, радовао се са нама нашим успесима, али и оштро уочавао слабости и сметње које би могле угрозити наш развој и стваралаштво маса.

Растајемо се физички од друга Тита. Али остају његова дела и његове идеје као трајни путоказ наше борбе. Остају наше обавезе и одговорности да даље радимо на великом делу које смо са Титом стварали.

Тито одлази, али остаје наша неизбрисива љубав и поштовање према његовој великој људској и државничкој фигури. Надахњиваће нас његова неустрашива снага воље и одлучност у акцији.

Учио нас је својим великим примером да делимо судбину са својом земљом и народом.

Растајемо се од Тита. Али, он нам је оставио одговор на питања која нам се и у овом тренутку постављају — ко смо, шта смо, како ћемо наставити наш пут, одржати се и напредовати. Ми смо са Титом довољно сазрели и очврснули у свести да можемо опстати као чврста и монолитна земља само као равноправна социјалистичка заједница свих наших народа и народности. Као друштво самоуправљача у којем је радни човек и његов интерес мерило социјалистичког и друштвеног напретка. Да је наша будућност у томе да останемо несврстана Југославија, да будемо своји на својој земљи, упркос неприликама и олујама које би нас могле задесити. Братство и јединство, самоуправљање и несврстаност су три темељна принципа на којима је почивала и почива и на којима ће се и даље одлучно развијати Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Данас, наша судбина је у нашим рукама. Она је постала наша свест, наше срце и наш ум. Независна социјалистичка заједница братских народа, земља активна у борби за мир, за свестрану међународну сарадњу на принципима равноправности и независности народа, то ће и даље бити Титова и наша Југославија.

Растанак са другом Титом задаје болан ударац срцима свих наших људи. Срцима свих многобројних људи света који су га познавали, или слушали о њему. Тито је истински човек овог века, човек епохе, како су га ових дана назвали поштоваоци у

свету. Поносимо се што смо Титови савременици. Према ономе што је оставио иза себе, Тито је и човек из будућности. Нема те силе која би могла да помрачи његово дело, да помрачи бакљу коју је тако дуго носио и пронео кроз многе таме и невремена.

У овом тешком тренутку стојимо погнутих глава у знак дубоког поштовања. Стојимо чврсто збијени пред одговорношћу коју само уједињени можемо испунити. Наследници Титовог дела биће не само савременици већ и генерације које ће наступати, надахнуте Титовим примером и борбом.

Пред нама је огромна морална обавеза да наставимо то велико дело и да потврђујемо наше речи новим резултатима.

Велика хвала и слава нашем другу Титу!